

Sygn. akt III AUa 383/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 stycznia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący sędzia Krzysztof Szewczak (spr.)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 18 stycznia 2023 r.

w L.

sprawy J. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji J. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 28 lutego 2022 r. sygn. akt IV U 758/21

oddala apelację

Krzysztof Szewczak

III AUa 383/22

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 24 czerwca 2021 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2021 r., poz. 291), zwanej dalej „ustawą emerytalną”, stwierdził, że J. B. pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1 kwietnia 2019 r. do 31 marca 2020 r. oraz od 1 października 2020 r. do 30 kwietnia 2021 r. w łącznej kwocie 1 467,96 zł z tytułu podwyższania emerytury do kwoty minimalnej w okresach osiągnięcia przychodu przekraczającego kwotę podwyższenia. Wskazując na powyższe Zakład Ubezpieczeń Społecznych zobowiązał J. B. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za w/w okresy w łącznej kwocie 1 467,96 zł.

W odwołaniu od powyższej decyzji J. B. domagała się jej zmiany poprzez umorzenie kwoty 1 467,96 zł. Ubezpieczona podniosła przy tym, że podjęła zatrudnienie na miarę swoich sił i stanu zdrowia. Liczyła, że w przyszłości będzie miała podwyższoną emeryturę. Tymczasem okazało się, że za część miesięcy musi zwrócić pobrane świadczenie przez co czuje się oszukana. Wskazała, że obecnie nie pracuje, a jej emerytura wynosi 1 049,59 zł.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wnosił o jego oddalenie i wywodził jak w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił odwołanie (pkt I sentencji wyroku) oraz przekazał do rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. zawarty w odwołaniu wniosek J. B. o umorzenie należności wynikającej z decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z 24 czerwca 2021 r. (punkt II sentencji wyroku).

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd I instancji ustalił, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z dnia 22 listopada 2013 r. przyznał ubezpieczonej J. B. emeryturę od dnia (...), tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego, na podstawie art. 24 ust.1a ustawy emerytalnej. Wyplata emerytury podlegała zawieszeniu z powodu kontynuowania zatrudnienia przez ubezpieczoną. Następnie decyzją z dnia 8 stycznia 2014 r. organ rentowy ustalił wysokość emerytury ubezpieczonej i podjął jej wypłatę od dnia 1 listopada 2013 r. Wysokość emerytury obliczona została na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej na kwotę 786,82 zł brutto miesięcznie, a wraz ze zwiększeniem z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników na kwotę 872,01 zł brutto miesięcznie. W pkt VIII pouczenia stanowiącego załącznik do w/w decyzji organ rentowy poinformował ubezpieczoną, że w przypadku podwyższenia emerytury do kwoty najniższej emerytury należy powiadomić organ rentowy o miesięcznej kwocie osiąganego przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczeń społecznych lub z tytułu służby. Organ rentowy ponadto poinformował, że podwyższenie emerytury z FUS do kwoty najniższej emerytury nie przysługuje w przypadku osiągnięcia przychodu w wysokości przekraczającej kwotę tego podwyższenia.

W okresie od podjęcia wypłaty emerytury, tj. od dnia 1 listopada 2013 r., do dnia 28 lutego 2017 r., wysokość emerytury ubezpieczonej była wyższa od kwoty minimalnej emerytury i w związku z tym nie podlegała podwyższeniu do kwoty minimalnej emerytury.

Decyzją z dnia 1 marca 2017 r. o waloryzacji emerytury wysokość emerytury ubezpieczonej od 1 marca 2017 r. została ustalona na kwotę 934,17 zł brutto miesięcznie. Tak ustalona emerytura okazała się niższa od kwoty emerytury najniższej, która od dnia 1 marca 2017 r. wynosiła 1000 zł brutto miesięcznie. W związku z tym wysokość emerytury ubezpieczonej została podwyższona od 1 dnia marca 2017 r. do kwoty emerytury najniższej, tj. do kwoty 1000 zł brutto miesięcznie.

Decyzją z dnia 1 marca 2018 r. o waloryzacji emerytury wysokość emerytury ubezpieczonej od dnia 1 marca 2018 r. została ustalona na kwotę 962,01 zł brutto miesięcznie. Tak ustalona emerytura okazała się niższa od kwoty emerytury najniższej, która od dnia 1 marca 2018 r. wynosiła 1 029,80 zł brutto miesięcznie. W związku z tym wysokość emerytury ubezpieczonej została podwyższona od 1 dnia marca 2018 r. do kwoty emerytury najniższej, tj. do kwoty 1 029,80 zł brutto miesięcznie.

Decyzją z dnia 1 marca 2019 r. o waloryzacji emerytury wysokość emerytury ubezpieczonej od dnia 1 marca 2019 r. została ustalona na kwotę 1 032,01 zł brutto miesięcznie. Tak ustalona emerytura okazała się niższa od kwoty emerytury najniższej, która od dnia 1 marca 2019 r. wynosiła 1 100 zł brutto miesięcznie. W związku z tym wysokość emerytury ubezpieczonej została podwyższona od 1 dnia marca 2019 r. do kwoty emerytury najniższej, tj. do kwoty 1 100 zł brutto miesięcznie.

Decyzją z dnia 1 marca 2020 r. o waloryzacji emerytury wysokość emerytury ubezpieczonej od dnia 1 marca 2020 r. została ustalona na kwotę 1 102,02 zł brutto miesięcznie. Tak ustalona emerytura okazała się niższa od kwoty emerytury najniższej, która od dnia 1 marca 2020 r. wynosiła 1 200 zł brutto miesięcznie. W związku z tym wysokość emerytury ubezpieczonej została podwyższona od 1 dnia marca 2020 r. do kwoty emerytury najniższej, tj. do kwoty 1 200 zł brutto miesięcznie.

Decyzją z dnia 1 marca 2021 r. o waloryzacji emerytury wysokość emerytury ubezpieczonej od dnia 1 marca 2021 r. została ustalona na kwotę 1 148,74 zł brutto miesięcznie. Tak ustalona emerytura okazała się niższa od kwoty emerytury najniższej, która od dnia 1 marca 2021 r. wynosiła 1 250,88 zł brutto miesięcznie. W związku z tym wysokość emerytury ubezpieczonej została podwyższona od 1 dnia marca 2021 r. do kwoty emerytury najniższej, tj. do kwoty 1 250,88 zł brutto miesięcznie.

W okresach: od dnia 1 kwietnia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz dnia 1 października 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2021 r. ubezpieczona pozostawała w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę w firmie (...) w M. na stanowisku pomocy kuchennej w niepełnym wymiarze czasu pracy. Z tytułu tego zatrudnienia uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości

1 800 zł brutto miesięcznie. O podjęciu zatrudnienia i uzyskiwaniu przychodu przewyższającego kwotę podwyższenia emerytury do kwoty emerytury najniższej ubezpieczona nie zawiadomiła organu rentowego.

W czerwcu 2021 r. organ rentowy ujawnił nadpłatę emerytury ubezpieczonej w okresach: od dnia 1 kwietnia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz dnia 1 października 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2021 r., powstałą w związku z podwyższeniem emerytury ubezpieczonej w w/w okresach do kwoty emerytury najniższej, w sytuacji osiągnięcia przez ubezpieczoną przychodu z tytułu zatrudnienia przewyższającego kwotę podwyższenia. W związku z ujawnieniem nadpłaty, organ rentowy zaskarżoną decyzją z dnia 24 czerwca 2021 r. zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nadpłaty w łącznej kwocie 1 467,96 zł.

We wstępie do oceny prawnej powyższego stanu faktycznego, Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy emerytalnej, w przypadku, gdy określona

w art. 26 emerytura przysługująca z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest niższa niż kwota, o której mowa w art. 85 ust. 2 i 3 (tj. od kwoty najniższej emerytury), emeryturę przysługującą z Funduszu, w tym emeryturę ustaloną ze zwiększeniem, o którym mowa w art. 26a, podwyższa się w taki sposób, aby suma tych świadczeń nie była niższa od tej kwoty (od kwoty najniższej emerytury), o ile ubezpieczona – kobieta osiągnęła wiek emerytalny wynoszący 60 lat i ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat. Stosownie do art. 87 ust. 5 ustawy emerytalnej prawo do podwyższenia emerytury do najniższej emerytury nie przysługuje emerytom, którzy osiągają przychód z tytułu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4 (m.in. przychód z tytułu zatrudnienia), jeżeli przychód ten przekracza kwotę podwyższenia.

Z powyższych ustaleń Sądu I instancji wynika, że od 1 dnia listopada 2013 r. ubezpieczona pobiera emeryturę obliczoną na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, przy czym poczynając od dnia 1 marca 2017r., w tym w 2019 r., 2020 r. i 2021 r., emerytura ubezpieczonej była niższa od najniższej emerytury, w związku z czym organ rentowy decyzjami wydanymi odpowiednio w dniach: 1 marca 2019 r., 1 marca 2020 r. i 1 marca 2021 r. podwyższał kwotę emerytury ubezpieczonej odpowiednio od 1 marca 2019 r., 1 marca 2020 r. i 1 marca 2021 r. do kwoty najniższej emerytury. W okresach: od dnia 2 kwietnia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz od dnia 1 października 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2021 r. ubezpieczona pozostawała w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę w firmie (...) w M. i z tytułu tego zatrudnienia uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości 1 800 zł brutto miesięcznie. Miesięczne wynagrodzenie uzyskiwane przez ubezpieczoną z tytułu powyższego zatrudnienia w wyżej wymienionych okresach przewyższało kwotę podwyższenia emerytury ubezpieczonej do najniższej emerytury – w okresie od 1 marca 2019 r. do 28 lutego 2020 r. emerytura ubezpieczonej była podwyższona z kwoty 1 032,01 zł do kwoty 1 100 zł miesięcznie (o 67,99 zł miesięcznie), w okresie od 1 marca 2020 r. do 28 lutego 2021 r. emerytura ubezpieczonej była podwyższona z kwoty 1 102,01 zł do kwoty 1 200 zł miesięcznie (o 97,99 zł miesięcznie), a w okresie od 1 marca 2021 r. do 28 lutego 2022 r. emerytura ubezpieczonej była podwyższona z kwoty 1 148,74 zł do kwoty 1 250,88 zł miesięcznie (o 102,14 zł miesięcznie). Fakt uzyskiwania przez J. B. w okresach objętych zaskarżoną decyzją przychodu – wynagrodzenia przewyższającego kwotę podwyższenia emerytury do najniższej emerytury, skutkowało uznaniem przez organ rentowy, że ubezpieczona nienależnie pobrała emeryturę w łącznej kwocie 1 467,96 zł, gdyż zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy emerytalnej prawo do podwyższenia emerytury do najniższej emerytury nie przysługuje emerytom, którzy osiągają przychód z tytułu zatrudnienia, jeżeli przychód ten przekracza kwotę podwyższenia. Ubezpieczona zakwestionowała powyższe ustalenie podnosząc, że nikt nie informował ją ile może zarobić, nadto wskazała, że kwota do zwrotu przewyższa jej możliwości finansowe, gdyż pobiera niską emeryturę.

Sąd I instancji uznał decyzję organu rentowego za prawidłową. Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia jest obowiązana do ich zwrotu, a w myśl art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenia prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. W okresach: od dnia 1 kwietnia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz od dnia 1 października 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2021 r. ubezpieczona pozostawała w zatrudnieniu, z tytułu którego osiągała miesięczne wynagrodzenie przewyższające kwotę podwyższenia emerytury do kwoty najniższej emerytury, a co za tym idzie nie spełniała ustawowych przesłanek do podwyższenia emerytury. Ubezpieczona nie poinformowała organu rentowego o uzyskiwaniu przychodu w wysokości przekraczającej kwotę podwyższenia emerytury, skutkiem czego organ rentowy wypłacał ubezpieczonej podwyższoną emeryturę. W następstwie powyższego w okresach objętych zaskarżoną decyzją doszło do wypłaty na rzecz ubezpieczonej emerytury w kwocie wyższej niż należna. W decyzjach o waloryzacji emerytury, wydanych odpowiednio w dniach: 1 marca 2019 r., 1 marca 2020 r. i 1 marca 2021 r., ubezpieczona była informowana o podwyższeniu jej emerytury do kwoty najniższej emerytury. Organ rentowy pouczył ubezpieczoną również o okolicznościach powodujących brak podstaw do podwyższenia emerytury do kwoty najniższej emerytury oraz o okolicznościach, o których świadczeniobiorca (emeryt) powinien poinformować organ rentowy. Stosowna informacja znajduje się w pkt VIII pouczenia stanowiącego integralną część decyzji z dnia 8 stycznia 2014 r. o ustaleniu wysokości i podjęciu wypłaty emerytury, ale także w pkt VIII pouczenia stanowiącego integralną część decyzji z 22 dnia listopada 2013 r. o przyznaniu emerytury. W pouczeniach znajdujących się na odwołaniu corocznych decyzji o waloryzacji emerytury (vide m.in. pkt 3 i 4 pouczenia – k. 82v akt sprawy) organ rentowy ponowił informację o obowiązku zawiadomienia organu rentowego o okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń oraz o sytuacjach, w których świadczenie podlega zwrotowi jako nienależnie pobrane. Świadczeniobiorca obowiązany jest zapoznać się z pouczeniami stanowiącymi integralną część kierowanych do niego decyzji. Sąd I instancji przyjął, że w tych okolicznościach ubezpieczona nie może powoływać się na brak pouczenia co do tego, że w okresach objętych zaskarżoną decyzją nie przysługiwało jej prawo do podwyższenia emerytury do kwoty najniższej emerytury.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., oddalił odwołanie ubezpieczonej jako nieuzasadnione. O wniosku o umorzenie należności objętych zaskarżoną decyzją Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c.

W apelacji od wyroku Sądu I instancji, którą wniosła J. B., nie zostały sformułowane zarzuty i wnioski w sposób spełniający wymagania określone w art. 368 § 1 k.p.c. Ubezpieczona argumentowała, że jej niska emerytura wynikała z choroby dróg oddechowych – astmy oskrzelowej. Lekarz prowadzący skierował ją na komisję lekarską, która orzekła, że apellantka nie może pracować wysiłkowo. Ubezpieczona przez pół roku przebywała na rencie zdrowotnej, a ponieważ stan jej zdrowia nie uległ poprawie, przeszła na rentę stałą, która wynosiła wtedy około 126 zł miesięcznie. Przy przechodzeniu na rentę, KRUS nie informował ją, że może opłacać składkę emerytalną. W rezultacie dowiedziała się o tym dopiero przy załatwianiu emerytury. Po kilku latach leczenia stan zdrowia J. B. poprawił się na tyle, że mogła podjąć pracę jako pomoc w kuchni, która nie wymagała wysiłku fizycznego. Pracodawca zgłosił ją wówczas do ubezpieczeń społecznych. J. B. czuła się upokorzona gdy dostała z ZUS wezwanie do zwrotu nadpłaty emerytury, uważała bowiem, że jeśli pracodawca opłacał jej składki i wpływały one do ZUS, to były na bieżąco rozpatrywane. Apellantka nie pracuje od lipca 2021 r., obecnie ciężko jej ponieść koszty finansowe zwrotu nadpłaty emerytury, bo ponosi wydatki na lekarstwa od astmy, okulary, krople do oczu. Emerytura ubezpieczonej była naliczana z zarobków, które apellantka otrzymywała z pracy chałupniczej (...), jednocześnie zajmując się wychowaniem dzieci. Apellantka dodatkowo podniosła, że nie korzystała z urlopów wychowawczych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie z uwagi na niewykazanie przez J. B. dopuszczenia się przez Sąd I instancji naruszenia przepisów prawa materialnego oraz naruszenia przepisów postępowania mającego wpływ na treść rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Analiza zgromadzonego w sprawie niniejszej materiału dowodowego oraz uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi Sąd Apelacyjny do wniosku, że Sąd I instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, a także dokonał prawidłowej wykładni przepisów stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku. W konsekwencji Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne ustalenia Sądu I instancji co do stanu faktycznego sprawy oraz przyjmuje za własne oceny Sądu Okręgowego co do podstawy prawnej zaskarżonego wyroku, które w tych okolicznościach, w świetle art. 387 § 2⁽¹⁾ k.p.c., nie wymagają powtórzenia w całości. Należy dodatkowo podkreślić, że podniesione w apelacji przez J. B. okoliczności nie opierają się, ani na kwestionowaniu prawidłowości ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd I instancji, ani na podważaniu prawidłowości wykładni przepisów stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. Apelantka przyznała wręcz, że z powodu niezajomości prawa mogła popełnić błąd. Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego może zatem ograniczyć się do odniesienia się do podniesionych w apelacji okoliczności.

W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych na ogólnych zasadach (art. 227 k.p.c.) przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Sąd nie jest zatem uprawniony do dokonywania ustaleń

co do wszystkich okoliczności stanu faktycznego sprawy, lecz musi stwierdzić, jakie okoliczności pozwolą rozstrzygnąć o zasadności żądań stron lub uczestników postępowania i poczynić ustalenia co do tych okoliczności. W postępowaniu

z odwołania J. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału

w S. z dnia 24 czerwca 2021 r., znak (...), sądy rozpoznające odwołanie w obu instancjach nie są uprawnione do dokonania oceny prawidłowości decyzji organu rentowego z dnia 8 stycznia 2014 r. o ustaleniu wysokości emerytury ubezpieczonej i ewentualnie do zmiany tej decyzji. Nie ma też podstaw do przyjęcia,

że dla rozstrzygnięcia w sprawie niniejszej mają istotne znaczenie powody,

dla których decyzją z dnia 8 stycznia 2014 r. wysokość emerytury ubezpieczonej została ustalona na kwotę określoną w tej decyzji, w tym m.in. czy wysokość emerytury wynika z niepodjęcia przez apelantkę działań mogących prowadzić do ustalenia wyższej emerytury na skutek braku pouczenia ze strony organu rentowego. Oczywiście jest, że przyznana ubezpieczonej emerytura jest niska, o czym świadczą już same w sobie powtarzające się waloryzacje emerytury. Jednakże wysokość emerytury apelującej nie ma znaczenia dla oceny prawidłowości decyzji organu rentowego z dnia 24 czerwca 2021 r., znak: (...).

Jak trafnie wskazał już Sąd I instancji, dla oceny zasadności rozstrzygnięcia organu rentowego kluczowe znaczenie mają przepisy art. 87 oraz art. 138 ustawy emerytalnej. Art. 87 ust. 5 powołanej ustawy stanowi, że prawo do podwyższenia emerytury tak, by nie była niższa od kwoty najniższej emerytury, nie przysługuje emerytom, którzy osiągają przychód z tytułu zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności, jeżeli przychód ten przekracza kwotę podwyższenia. Stosownie natomiast do art. 138 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu (ust. 1), przy czym za nienależnie pobrane świadczenia uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania (art. 138 ust. 2 pkt 1). W okolicznościach sprawy niniejszej świadczeniem nienależnym była pobierana przez J. B. emerytura w zakresie, w jakim została podwyższona decyzjami o waloryzacji, pomimo osiągnięcia przez nią przychodu z tytułu zatrudnienia, który przekraczał kwotę podwyższenia. Skoro zaś ubezpieczona pobierała wskazane wyżej świadczenie nienależne, to zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej była zobowiązana do jego zwrotu.

Nie ma podstaw prawnych do przyjęcia, że na obowiązek zwrotu pobranej emerytury jako świadczenia nienależnego, miał wpływ charakter emerytury, czy też okoliczności powoływane w apelacji, takie jak wysokość emerytury ustalona

decyzją z dnia 8 stycznia 2014 r. sama w sobie, czy też przyczyny, dla których emerytura miała wysokość określoną w decyzji.

Odnosnie art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej należy dodatkowo wskazać, że wykładni tych przepisów nie można dokonywać bez uwzględnienia unormowania zawartego w art. 138 ust. 4 tej ustawy, zgodnie z którym m.in. nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane. W orzecznictwie przyjmuje się, że użycie w tym przepisie wyrazu „zawiadomiła” wskazuje na konieczną aktywność osoby pobierającej świadczenie oraz jej świadomość wystąpienia okoliczności powodujących wstrzymanie wypłaty świadczenia. Osoba pobierająca świadczenia jest zobowiązana do systematycznego weryfikowania zgodności pobieranego świadczenia z obowiązującymi przepisami. W przypadku powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do prawa do świadczenia rentowego konieczne jest zawiadomienie organu rentowego. Ciężar dowodowy faktu zawiadomienia organu rentowego spoczywa na osobie pobierającej świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2017 r., II UK 391/16 – LEX nr 2397605).

W świetle art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej nie budzi wątpliwości, że świadczenie może być uznane za nienależne wyłącznie w sytuacji, gdy osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Z akt emerytalnych wynika, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, że decyzja organu rentowego z dnia 22 listopada 2013 r. o przyznaniu emerytury zawierała pouczenie, którego punkt VIII informował, że „w przypadku podwyższenia emerytury do kwoty najniższej emerytury należy powiadomić organ rentowy o miesięcznej kwocie osiąganego przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczeń społecznych lub z tytułu służby. Podwyższenie emerytury FUS do kwoty najniższej nie przysługuje w przypadku osiągania przychodu w wysokości przekraczającej kwotę tego podwyższenia” (k. 35 akt emerytalnych).

Decyzja organu rentowego z dnia 8 stycznia 2014 r. o ustaleniu wysokości i podjęciu wypłaty emerytury również zawierała pouczenie, którego punkt VIII miał treść identyczną z punktem VIII pouczenia załączonego do decyzji o przyznaniu emerytury (k. 53 akt emerytalnych).

Decyzje organu rentowego wydane odpowiednio w dniach: 1 marca 2017 r., 1 marca 2018 r., 1 marca 2019 r., 1 marca 2020 r. i 1 marca 2021 r. zawierały pouczenia wskazujące na to, że emeryt, rencista lub inny świadczeniobiorca zobowiązany jest powiadomić ZUS o wszelkich okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń wskazanych w pouczeniu w decyzji przynajmniej o świadczeniu oraz w decyzjach o przeliczeniu lub o podwyższeniu świadczenia albo otrzymanych z ZUS w innej formie pisemnej (pkt 3 pouczenia). Pouczenia również wskazywały, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenie, zobowiązana jest do jego zwrotu, przy czym za niezależnie pobrane uważa się m.in. świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do niego prawa albo wstrzymanie wypłaty w całości lub w części, jeśli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do jego pobierania (pkt 4 pouczenia; pouczenia – k. 78v, 80v, 82v, 84v, 86v akt emerytalnych).

Należy zatem przyjąć, że J. B. została pouczona przez organ rentowy o obowiązku powiadomienia organu rentowego o miesięcznej kwocie osiąganego przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczeń społecznych, jak również o konieczności zwrotu świadczeń nienależnych i o tym, jakie świadczenia są uznawane za nienależne. Z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie niniejszej wynika wręcz, że pouczenia w tym zakresie były wielokrotnie ponawiane przez organ rentowy. Apelantka była pouczona o braku prawa do pobierania emerytury w zakresie odpowiadającym kwocie podwyższenia wskazanej w decyzjach o waloryzacji emerytury w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Spełnione zostały zatem wszystkie ustawowe wymogi pozwalające uznać świadczenie pobrane przez ubezpieczoną za nienależne.

Odnosząc się do argumentacji przedstawionej w apelacji, należy podkreślić, że przytoczone wyżej przepisy ustawy emerytalnej w żadnym wypadku nie zabraniały ubezpieczonej podjęcia zatrudnienia w celu uzyskania przychodów poza niewątpliwie niską emeryturą. Powołane przepisy ustawy emerytalnej jednoznacznie wykluczały jednak

możliwość jednoczesnego pobierania przez apelantkę podwyższonej emerytury tak, by nie była niższa od kwoty najniższej emerytury, oraz osiągania przez nią przychodów z tytułu zatrudnienia, jeżeli przychód ten przekracza kwotę podwyższenia. Na J. B. ciążył obowiązek dokonania wyboru między podwyższoną emeryturą lub przychodem z tytułu zatrudnienia, a w razie wyboru przychodu z tytułu zatrudnienia – dodatkowo obowiązek zgłoszenia organowi rentowemu osiągnięcia tego przychodu, właśnie celem uniknięcia wypłaty świadczenia nienależnego.

W pozostałym zakresie J. B. uzasadniła apelację odwołując się do swojej trudnej sytuacji życiowej. Zgodnie z art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej organ rentowy może m.in. odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Jest to jeden z nielicznych przepisów ubezpieczeniowych pozwalających organowi rentowemu kierować się zasadami współżycia społecznego. Sąd Apelacyjny podziela wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2010 r., II UK 168/09 (LEX nr 583810) pogląd, że ocena organu rentowego, czy zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności uzasadniające odstąpienie od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń, nie jest wyłączona spod kontroli sądowej. Jednakże w uzasadnieniu powołanego wyroku Sąd Najwyższy również przyjął, że rozpoznając odwołanie od decyzji orzekającej o obowiązku zwrotu kwoty nienależnie pobranego świadczenia sąd nie powinien oceniać zasadności tego rozstrzygnięcia w aspekcie regulacji art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej. Odstąpienie od żądania zwrotu dotyczy kwot świadczeń nienależnie pobranych, a co za tym idzie dopóki nie zostanie prawomocnie rozstrzygnięte, czy kwoty, których zwrotu żąda organ rentowy, można uznać za nienależnie pobrane, dopóty nie ma możliwości zastosowania art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej. Jeśli skarżący kwestionuje decyzję uznającą pobrane przez niego w okresie trwania stosunku pracy świadczenia emerytalne za nienależne to taki przedmiot decyzji wyznacza granice sporu w sprawie sądowej. Jeśli kwestia odstąpienia od żądania zwrotu tych świadczeń nie stanowiła elementu stosunku prawnego będącego przedmiotem zaskarżonej decyzji to może ona zaktualizować się dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu sporu sądowego co do prawidłowości uznania świadczeń za pobrane nienależnie, na wniosek ubezpieczonego, który wskaże okoliczności uzasadniające jego zdaniem odstąpienie od żądania zwrotu kwot pobranych świadczeń w całości lub w części. Sąd rozpoznający odwołanie od decyzji uznającej świadczenia za pobrane nienależnie nie ma zatem nie tylko obowiązku, ale i uprawnienia do badania kwestii odstąpienia od żądania zwrotu tych kwot w myśl art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej. Stanowisko to zostało podtrzymane w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2011 r., I UK 39/11 (LEX nr 1043985). Podzielając ten pogląd Sąd Apelacyjny stwierdza, że dopóki ubezpieczona kwestionowała fakt nienależnego pobrania świadczeń, dopóty nie było podstaw do zastosowania przepisu art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej. Dopiero po uprawomocnieniu się decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia organ rentowy będzie mógł rozważyć odstąpienie od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń.

Zaskarżony wyrok w pełni odpowiada prawu, a apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu, czemu Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., dał wyraz w sentencji wyroku.